

ЕДНО НЕПОЗНАТО ПИСМО ДО БОРИС ПАСТЕРНАК

Епистоларијата на Б. Л. Пастернак, за жал, сè уште не може да стане предмет на поцелосни истражувања. Причините за тоа се познати. Оваа област е засега најтешко достапна. Не е напдно јасно каде се наоѓа главниот дел од личниот архив на писателот. Пред неколку години најавеното од татковината на поетот издание на неговите собрани дела сè уште останува во рамките на првобитното соопштение. Преписката на Пастернак е поради тоа најмалку изучената област од неговото творештво. Велиме „творештво“ бидејќи и покрај нејасноста околу нејзиниот обем, од она што е познато станува очигледно дека таа заземала крупно место во животот на Пастернак, вклопувајќи се во цврсто изградените навики на поетот за постојана и континуирана духовна комуникација.

Последните години од животот, особено по доделувањето на Нобеловата награда, преписката на Пастернак со многубројните негови почитувачи, писатели, книжевни историчари и издавачи ширум светот извонредно се наголемила, отежнувајќи го неговиот работен ден. Но и во претходните периоди овој вид на општење на писателот заземал не малку место. Да ја спомнеме неговата преписка со грузинските писатели, со М. Горки, Ромен Ролан¹), Марина Цветаева²) и др.

Во литературните архиви на Москва во моментов се наоѓа само еден мошне мал дел од писмата упатувани во различни периоди до Пастернак. Тие се, како што ни беше објаснето, во исклучива компетенција на комисијата што работи врз подготовките на собраните дела. Кон едно од малубројните писма до Пастернак, засега достапни, насочен е нашиот интерес во прилогот што го објавуваме. Во него станува збор за писмото што во 1926 година му го упати на Пастернак ленинградскиот поет-футурист Александар Туфанов, со молба да му помогне при издавањето на неговата нова книга во Москва. Туфанов, притоа, го запознава Пастернак со основните тези на својата теорија за „задум-

¹ Во архивата на Ромен Ролан во Париз, со која раководи вдовицата на големиот француски писател М. Ролан, се чуваат шест писма на Пастернак од 1930 година, засега необјавени.

² В. соопштението: „Пронајдени писмата на Марина Цветаева до Пастернак?“, „Нова Македонија“, Скопје, 29. XI. 1970.

ниот јазик” („заумь”), чии што принципи пошироко беа изложени во неговата книга „Кон задумноста”.³⁾ Писмото и двата прилога (кодексот и декларацијата) ги даваме во оригиналниот текст.

Уважаемый Борис Леонидович,

В своей книге „К зауми”, напечатанной в прошлом году, я дал результат своей 4-летней работы над установлением основных, хотя бы неполных, законов зауми — лингвистически усилил фундамент, заложенный Хлебниковым.

У нас, в Ленинграде, есть небольшая группа заумников, которые хотя и вразброд работают, но пока что об’единены моими 20 законами.

После напечатания книги, в области творчества я отошел от абстрактной зауми, и, от установке на расширенное восприятие времени, заумно воскрешаю стихотворность древне-русской речи. Мой жанр XV столетие Нижнего Новгорода, с которым я связан архаическими преданиями и двинскими летописными сказаниями. Я закончил поэму „Домой — в Заволочье” и работаю над другой о Марье Борецкой. В последней мое языковое творчество распространяется до воскрешения древнерусской речи путем озарения стихийной корневой основы в семью доступным мне формальным окружением.

К сожалению, моя поэма не разрешена к печати Ленинградским Губипом.

Я переслал ее Льву Ивановичу Гумилевскому (Москва, Новобасманная, д. 10, кв. 9, телеф. 5—65—76).

Не найдете ли возможности оказать мне содействие в ее напечатании.

Я решил ее напечатать на личные средства. Но для меня было бы легче, если б это можно было сделать в „Узле”⁴⁾, и, так как в этом случае я был бы избавлен от типографических расходов, но от гонорара я отказался бы.

Если цензурные условия в Москве такие же, как в Ленинграде, и моя поэма не пройдет только потому что написана заумником, сообщите пожалуйста, могу ли я рассчитывать в „Узле” фрагментов из другой поэмы „Марфа Борецкая”.

С соверш. уважением
А. Туфанов

Адрес: Ленинград, Нижегородская ул. дом 12, кв. 12, Александру Васильевичу Туфанову.

Для ознакомления Вас с своей работой прилагаю проспект и декларацию.

³⁾ Александар Туфанов. „К Зауми”. Фоническая лирика и функции согласных фонем. Петербург, 1924.

⁴⁾ Издательството „Јазел” ја издаде во 1926 година книгата на Пастернак „Избрани стихови”.

Прилог: 1

ОСНОВЫ ЗАУМНОГО МИРООЩУЩЕНИЯ

- А. Физиологические: периферическое зрение, наряду с центральным, условным.
- Б. Лингвистические: телеологические функции согласных фонем.
- В. Социальные: реакция против подавления общественностью и природой, условно воспринимавшейся — Самовщина (индивидуализм)

ОСНОВЫ ЗАУМНОГО ТВОРЧЕСТВА

- А. Расширенное восприятие времени и пространства (Бергсон и Эйнштейн) Время — качественное множество.
- Б. Языковые смыкания в сторону яфетических народов (баскских, вершикских и кавказских наречий.)
- В. Языковые смыкания в сторону трансформации яфетических языков.
- Г. Языковые смыкания к морфемам праславянского, романо-германских, древне-еврейского, санскрита и других языков.
- Д. Генетическая семантика при воспроизведении эпох, редуцируемых в будущее, и обратно-редукция современности в прошлое.
- Е. Редуцируемая в текучей мгновенности эпоха составляет жанр, например, XV столетие Великого Новгорода.
- Ж. Акустический контрапункт и трехмерные образы.

Прилог: 2

ДЕКЛАРАЦИЯ

- 1 Организация материала искусств при художественном развертывании в пространственной и временной последовательности должна протекать при „расширенном” восприятии и при установке на прошлое, непрерывно втекающее в настоящее.
- 2 Заумное творчество беспредметно в том смысле, что образы не имеют своего обычного рельефа и очертаний, но при расширенном восприятии „беспредметность” во то же время-вполне реальная образность с натуры, воспроизведенной „искаженно” при текучем очертании.
- 3 Время — качественное множество, и в зауми-нет места уму, с его пространственным восприятием времени; это-седьмое искусство-за умом.
- 4 Заумь воскрешает функции согласных фонем через палеонтологию речи и генетическую семантику, опираясь на физиологические опыты академика Павлова и достижения индоевропейского и яфетического языкознания.

- 5 Каждая из согласных фонем имеет свою функцию-вызывать определенное ощущение движения. Неполные законы функций, установленные лингвистическим путем, обнаружены в книге Александра Туфанова „К зауми“.
- 6 Согласная фонема — изначальный образ — ощущение, с установкой на 360°. Видение и слышание из центра по кругу, „затылком“.
- 7 Слово — образ — ярлык на отношения между однородными вещами, с установкой на основную фонему и на вещи под углом в 0°.
- 8 Фраза — образ — средство усиления впечатлений и устранения обычных соотношений между разнородными вещами, с установкой на основные морфемы и на вещи под углом в 90—180°.
- 9 Фонемы, морфемы и фразы брать в самой стихии языка, при условии соответствия органов артикуляции. Для ленинградских поэтов-заумников-праславянский язык-основа стихийности.

Председатель земного шара зауми:
А. Туфанов

Во библиотеката „В. И. Ленин“ во Москва можеме да утврдиме дека Александар Туфанов е автор на следниве книги:

- 1) „Эолова Арфа“
- 2) „Поэтика частушек при напевном строе“
- 3) „К Зауми“
- 4) „Домой — в Заволочье“
- 5) „Ушкуйники“
- 6) „Умильная повесть старца Зосимы о Марфе Борецкой“.

Четвртиот и шестиот наслов од овој список се токму поемите за чие публикување тој ургира во писмото до Пастернак. Обете се, впрочем како и другите дела на Туфанов, излезени во лично издание на авторот. Тоа укажува дека Пастернак не бил во состојба да го обезбеди нивното печатење во издателството „Лазел“, што не е ни малку чудно со оглед на општата положба („цензурные условия“) со **задумната поезија** во СССР во втората половина на 20-те години.

Нашето внимание, меѓутоа, овде го привлекува не само непосредниот мотив на писмото на Туфанов туку можниот одговор на Пастернак на необичната теорија што ленинградскиот футурист ја презентирал во своите прилози. Иако доста претенциозно најавени („засилување на фундаментот што го постави Хлебников“), идеите на Туфанов заслужуваат извесен интерес.

Каков можел да биде одговорот на Пастернак за нив?

Нема многу основ да се верува дека тој одговор бил многу афирмативен. Ставот на Пастернак кон јазичките иновации и експерименти на футуристите е познат. Во „Заштитна повеља“ тој вели: „Дел од

неговите (т.е. на Хлебников) заслуги и до овој момент мене ми е туѓ, бидејќи, според моето сфаќање, поезијата сепак се одвива во историјата и во соработка со стварниот живот”⁵).

Формалните иновации доведени до работ на ригорозумот и радикалното раскинување со традицијата отсекогаш му биле неприфатливи на Пастернак, бидејќи тие доаѓале во судир со неговото сфаќање за „реализмот” не само во литературата туку во уметноста воопшто.⁶) Тоа го наоѓаме веќе во најраните фази од формирањето на неговата poetика. „Отсекогаш сум бил на мислење, — ќе забележи тој во „Автобиографскиот оглед” по повод на јазичките експерименти на Андреј Бели, — дека зборот не е акустичен феномен и дека тој не се состои во еуфонијата на вокалите и консонантите туку во односот помеѓу значењето на јазикот и неговата резонанса.”⁷) На истото место Пастернак уште поконкретно ќе се огради од корифеите на „самобитниот збор”: „Луѓе, што рано умираат, — Андреј Бели, Хлебников и некои други, — пред смртта се задлабочуваа во барањето на новите средства на изразот и, мечтаејќи за новиот јазик, ги наслутуваа неговите нови слогови, неговите самогласки и согласки.

Јас никогаш не ги разбирав ваквите истражувања. Според мене, најголемите откритија настануваа кога, содржината, преисполнувајќи го уметникот до крајни граници, не му оставаше време да се замислува и задишувајќи се, го искажуваше својот нов збор на стариот јазик, не сфаќајќи, стар ли е тој или нов.”⁸)

Овие зборови би можеле да ги сфатиме и како непосреден одговор на теоријата што ја излага и Туфанов. До толку повеќе што во тоа време (1926 г.) тој беше веќе радикално раскрстил и со футуристите, и со Мајаковски и со Л. Е. Ф. Вас моментот кога Туфанов се обрати кон Пастернак, тој засилено работеше врз своите поеми „Спекторски”, „1905 година” и „Поручникот Шмит”, т.е. врз творбите во кои историската тема и епската нарација добија поширок простор отколку било кога порано кај него. Прашањето кон футуристичките јазички иновации и „задумниот јазик” или понастрана од нив за Пастернак во тие години воопшто не се поставуваше.

И покрај овие претпоставки настојувавме да дојдеме до одговорот на Пастернак. При средбата со синот на поетот Е.Б. Пастернак во Москва добивме уверување дека таквиот одговор би морал да постои. За жал, нашите трагања во Ленинград и Москва завршија без резултат. Голем дел од литературната заоставштина на ленинградските писатели ишчезна во вителот на Втората светска војна. Името и архивското наследство на Ал. Туфанов не се спомнуваат во сините томови на „Општиот регистар на личните архиви на СССР.”

⁵ Собрание сочинений Б. Л. Пастернака, Ann Arbor, The University of Michigan Press, I, II, стр. 276—277.

⁶ В. статиите „Поль Мари Верлен“ и „Шопен“ во Собрание сочинений Б. Л. Пастернака, Ann Arbor The University of Michigan Press, т. III.

⁷ Исто, т. II, стр. 25.

Исто, стр. 13.

Милан ГЮРЧИНОВ

НЕИЗВЕСТНОЕ ПИСЬМО К ПАСТЕРНАКУ

Резюме

В этой работе, поднимая вопрос о судьбе богатого эпистолярного наследия Б. Л. Пастернака, автор знакомит с письмом, которое в 1926 году ленинградских поэт-футурист Александар Туфанов направил Пастернаку.

В письме Туфанов обращается к Пастернаку с просьбой помочь ему опубликовать книгу в Москве. К письму прилагаются „Основы заумного творчества” и „Основы заумного мироощущения”, а также и „Декларация”. С помощью этих материалов Туфанов ближе знакомит Пастернака с основными тезисами своей теории о „Заумном языке”, приписывая себе заслугу в развитии и усовершенствовании языкового новаторства В. Хлебникова.

В заключительной части статьи автор анализирует мысли Пастернака о языковых новшествах русских футуристов.